

**TARIX DARSLARIDA QIZIQARLI O'YINLI USULLARDAN
FOYDALANISH**

Aziza Ernazarova Raximovna

Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani 64-maktab

Tarix fani o'qituvchisi

+998996641284

Annotatsiya: Keyingi yillarda mamlakatimizda uzluksiz ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohatlarning asosini jahon ta'limi standartlariga javob bera oladigan ilg'or tajribalarni ommalashtirish hamda ta'lim-tarbiya jarayonida kam jismoniy kuch sarflab, yuqori samaradorlikka erishish yo'lida amaliy faoliyat olib borilmoqda.

Kalit so'zlar: tarix, qiziqarli o'yinli, mavzuga zamin, xulosa-daraxt hosilida

USING INTERESTING PLAY METHODS IN HISTORY LESSONS

Abstract: In the following years, the basis of the reforms carried out in the system of continuous education in our country is popularization of the advanced experiences that can meet the world education standards, as well as practical activities are carried out in order to achieve high efficiency by using low physical strength in the educational process.

Keywords: history, interesting game, ground to the topic, conclusion-in the harvest of trees

Hozirgi vaqtda umumiy o'rta ta'lim maktablari o'qituvchilari oldida turgan eng muhim va dolzarb vazifa o'quvchilarning ilm olishga bo'lgan qiziqishlarini orttirish, ularning tasavvurlarini kengaytirishdan iborat. Ana shu ishni amalga oshirish uchun bugungi kungacha bir qator tadbirlar bajarildiki, natijada umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi ta'lim samaradorligining muvaffaqiyatiga zamin yaratildi. Dars samaradorligining muhim shartlaridan

biri bu - o'qituvchi va o'quvchilarning haqiqatni birgalikda izlashi va o'quvchilarning butun dars jarayonida faol ishtirok etishidir. Albatta, bu o'rinda o'qituvchiga yangi pedagogik texnologiyalar qo'l kelishi amaliyot ko'rsatib turibdi. Hozirgi zamon har bir fan o'qituvchisi zimmasiga inson, uning jamiyatdagi o'rnini va roliga har tamonlama qarash vazifasini yuklaydi. Buning uchun o'qituvchi ta'limtarbiyaning yangi shakllari, vositalari va usullarini egallashi va shu bilan birga o'zi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni yaratishga, shaxsni tarbiyalashning yangi a'nanaviy, samarali usullarini tanlashga harakat qilishi hamda ijodkor bo'lmog'i lozim. Maktablarda o'qitilayotgan ijtimoiy, shu jumladan tarix fani o'zida oliyjanob fazilatlarni mujassamlashtirilgan insonni tarbiyalashda benihoya ahamiyat kasb etadi. Maktabda o'quvchi kishilik jamiyati bosib o'tgan yo'lni, ularning chet el bosqinchilariga qarshi, o'z ozodligi va baxt-saodati, porloq kelajagi uchun olib borgan kurashlari haqidagi asosiy ma'lumotlarni tarix darslaridan bilib oladi. Shu bilan birga tarix darslari o'quvchining hozirgi ijtimoiy-siyosiy jarayonlarni to'g'ri anglashga yordamlashadi. Bizga ma'lumki tarix-juda qadimiy fanlardan biri hisoblanadi. Tarix fanini kelajakni ko'rsatuvchi „Ko'zgu“ desak bo'ladi va bu ko'zguna qarab har qanday inson, jamiyat, xalq o'z kelajagini belgilab olishi mumkin. Hozirgi kunda O'zbekiston rivojlangan davlatlar qatoridan o'rin egallashi onson kechgani yo'q. Shuning uchun tarixni o'qitish jarayonida o'quvchilar bugungi kunning qadriga yetishini, o'tmishda yo'l qo'yilgan xatolarni takrorlamaslikni, o'tmishdagi xatolardan xulosa chiqarib olishini o'rgatish lozimdir . Qolaversa maktabda tarix fanini o'qitish orqali o'quvchilarda o'zlari mustaqil va ijodiy fiklashini rivojlantirishga, miliy ong va tafakkurni o'stirishga, eng asosiysi ma'naviy barkamol shaxsni, haqiqiy vatanparvar insonni tarbiyalab voyaga yetkazishga ahamiyat berish lozim . Ta'lim-tarbiya jarayonida mazkur vazifalarni amalga oshirish uchun bugungi kunning pedagog hodimlari har bir darsda qiziqarli, samarali bo'lgan yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish kerak. Bizga ma'lumki, tarix fanining asosini ma'lumotlar tashkil etadi. Ularni to'liq eslab qolishi o'quvchilar uchun

bir oz qiyinchilik tug'dirishi mumkin (ayrim past o'zlashtiruvchi o'quvchilar). Bu kabi ma'lumotlarni o'quvchilar xotirasida bir umrga esda qolishi, turli xil sahnali ko'rinishlar, qiziqarli o'yinli usullar, krossvordlar, guruhlar bilan ishlash, baxs-munozaralar olib borishiga bog'liq. "Mavzuga zamin" usuli Maqsad: O'quvchilarni o'tilgan mavzuni mustahkamlashdan oldin, shu mavzu bo'yicha o'quvchilarni darsga tayyorlash ya'ni zamin hozirlash. Bizga ma'lumki o'quvchilar mavzuni o'qituvchi tushuntirib berishi chog'ida va o'zi darslikdan o'qib o'zlashtirishi mumkin. Lekin bu degani sinfda hamma o'quvchilar o'zlashtira oladi degani emas. Chunki hamma o'quvchilarning xotirasi, fikrlash doirasi birdayin bo'lmaydi. Shuning uchun ularga turli xil o'yinlar, sahnali ko'rinishlar, baxs-munozaralar orqali darslar tashkil qilinsa, sinfdagi uncha yaxshi o'zlashtira olmaydigan o'quvchilar ham mavzu haqida tushuncha hosil qilibgina qolmasdan, mustahkamlab oladi. Dars jarayonida o'tilgan mavzuni mustahkamlash chog'ida, avvalombor, o'quvchilarni darsga tayyorlab olishi kerak. Yaxshi dars o'tilishi, o'quvchilarning yaxshi o'zlashtira olishi eng birinchi navbatda o'qituvchi o'quvchilarni o'ziga jalb qilishi, o'tilgan mavzuni dab-durustdan boshlab, ularga o'tilgan mavzu yuzasidan topshiriqlar berishdan emas, aksincha o'quvchilarni o'tilgan mavzu haqida qisqacha tasavvur hosil qilib olishiga bog'liq. Bu usul ko'proq o'quvchilarni darsga tayyorlab olishi, o'tilgan mavzuni takrorlab, mustahkamlashga zamin hozirlash uchun ishlatiladi. Bu usul 5-11 sinflarda amalga oshirilsa maqsadga muvofiq. Guruhlar belgilanadi. O'quvchilar guruhlariga 5- 7 kishidan bo'linishlari kerak. Guruhlarga bo'lish chog'ida guruhlarning kuchlari teng bo'lishiga ahamiyat berish lozim. Har bir guruhga 2-3 ta yaxshi o'zlashtira oladigan o'quvchilarni va unga yaxshi o'zlashtira olmaydigan o'quvchilarni joylashtirib bo'lish kerak. Har bir guruh o'ziga nom qo'yish kerak. Buning uchun o'qituvchi guruhlariga quyidagicha murojaat qiladi: „Siz guruhga nom qo'yayotganda quyidagilarga e'tibor bering?“ Siz guruhingizga o'tilgan mavzuning ichidan biror-bir voqeani keltirib chiqaruvchi so'zlar yoki o'tilgan mavzuning asosiy mazmunlaridan birini tashkil etuvchi so'zlar orqali nom qo'ying; Guruhingiz bilan bu nomni

nima uchun qo'yganligingizni aytib berish uchun tayyorlaning (1-minut vaqt beriladi). Har bir guruh nom qo'yib bo'lgandan so'ng, u guruhlardan bu nomni nima uchun qo'yganligi so'ralishi kerak. Yuqoridagilarni o'tkazib bo'lgandan so'ng, o'quvchilar o'tilgan mavzu haqida qisqacha tushuncha hosil qilib, o'quvchilar mavzuni mustahkamlash uchun zamin hozirlanadi. Keyin o'tilgan mavzuni mustahkamlash uchun shu guruhlarga savollar, topshiriqlar berish mumkin. "Xulosa-daraxt hosilida" usuli Maqsad: "Xulosa-daraxt hosilida"—Mavzuning asosiy mazmunini keltirib chiqaruvchi savollarga javob berish natijasida tahlil qilinib, yakuniy xulosani keltirib chiqaruvchi o'yinli usuldir. Bu o'yinli usul orqali o'quvchi mavzuning asosiy xulosasini chiqarishni va bir-biri bilan fikr almashinib, voqealar bayonini yoritib borishni ta'minlaydi. Qo'llash bosqichlaribo'yicha tavsiyalar: 1. Ko'proq o'tilgan mavzuni mustahkamlash chog'ida ishlatilishi kerak. 2. Bu usul 5-9-sinflarda amalga oshirilsa maqsadga muvofiq bo'ladi. 3. „Xulosa-daraxt hosilida“ usulini o'tkazish uchun birinchi navbatda plakatga yoki sinf taxtasiga daraxt chiziladi va daraxt novdalariga mavzuning asosiy mazmunini tashkil etuvchi sodda savollar hamda o'quvchilarni fikrlashga chorlaydigan muammoli savollar yozib qo'yiladi. Sodda savollar yozilganligining asosiy sababi sizga ma'lumki faqat agar muammoli savollar yozilsa a'lo baholarga o'qiydigan o'quvchilar javob berishi mumkin, lekin past o'zlashtiruvchi o'quvchilar javob bera olmasligi mumkin. Shuning uchun ham sodda savollar sinfdagi barcha o'quvchilar ishtirokini ta'minlaydi. Bu esa o'quvchilar o'rtasida raqobat keltirib chiqaradi. 4. Daraxt novdalariga yuqoridagi tartibda savollar yozib qo'yilgandan so'ng, o'quvchilarning javoblari qisqartirilib, daraxtning „Javoblar“ qismiga yozib boriladi. Javoblar to'g'ri yoki savoldan ozroq chetlashgan, noto'g'ri bo'lsa ham daraxtning „Javoblar“ qismiga yozib boriladi. Savol tug'ilishi mumkin nima uchun noto'g'ri yoki mavzudan ozroq chetlashgan javoblar ham yozib boriladi. Buning asosiy sababi tahlil jarayonida o'quvchining hatosini o'quvchilar to'g'irlashadi va bu jarayon esa baxs-munozarani keltirib chiqaradi. 5. Daraxtning „Javoblar“ qismidagi javoblar o'quvchilar bilan birgalikda tahlil

qilinib eng to'g'ri va eng maqbul xulosa javobi daraxtning „Javoblar” qismidan chiqqan „Javoblar xulosasi” qismiga yoziladi. Shu tartibda hamma savollarga javob berib bo'lgunga qadar davom etadi. 6. „Javoblar xulosasi” qismidagi javoblarning xulosasi o'quvchilar bilan birgalikda tahlil qilinib, eng so'nggi mavzuning asosiy xulosasi daraxtning „Yakuniy mavzuning asosiy xulosasi” qismiga yoziladi. Ko'rinib turibdiki mavzuning asosiy xulosasi javoblarning bosqichma-bosqich tahlili jarayonida kelib chiqayapti.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. «O'zbekiston tarixi» dasturi. Toshkent.
2. [www. ziyonet. uz](http://www.ziyonet.uz)

References

1. The program "history of Uzbekistan". Tashkent. 1980-1990.
2. [www. ziyonet. uz](http://www.ziyonet.uz)